

Titel: Journalen NB20

Citation: "Journalen NB20", i *Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. K23*, Søren Kierkegaard Forskningscenteret 2007 . Onlineudgave fra Søren Kierkegaards Skrifter: <https://tekster.kb.dk/text/sks-nb20-txr-shoot-id993b13fc-4e59-4403-bc03-ba6899e3b46b.pdf> (tilgået 12. juli 2024)

Anvendt udgave: Søren Kierkegaards Skrifter, Bd. K23

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.
[Læs CC0-erklæringen](#)

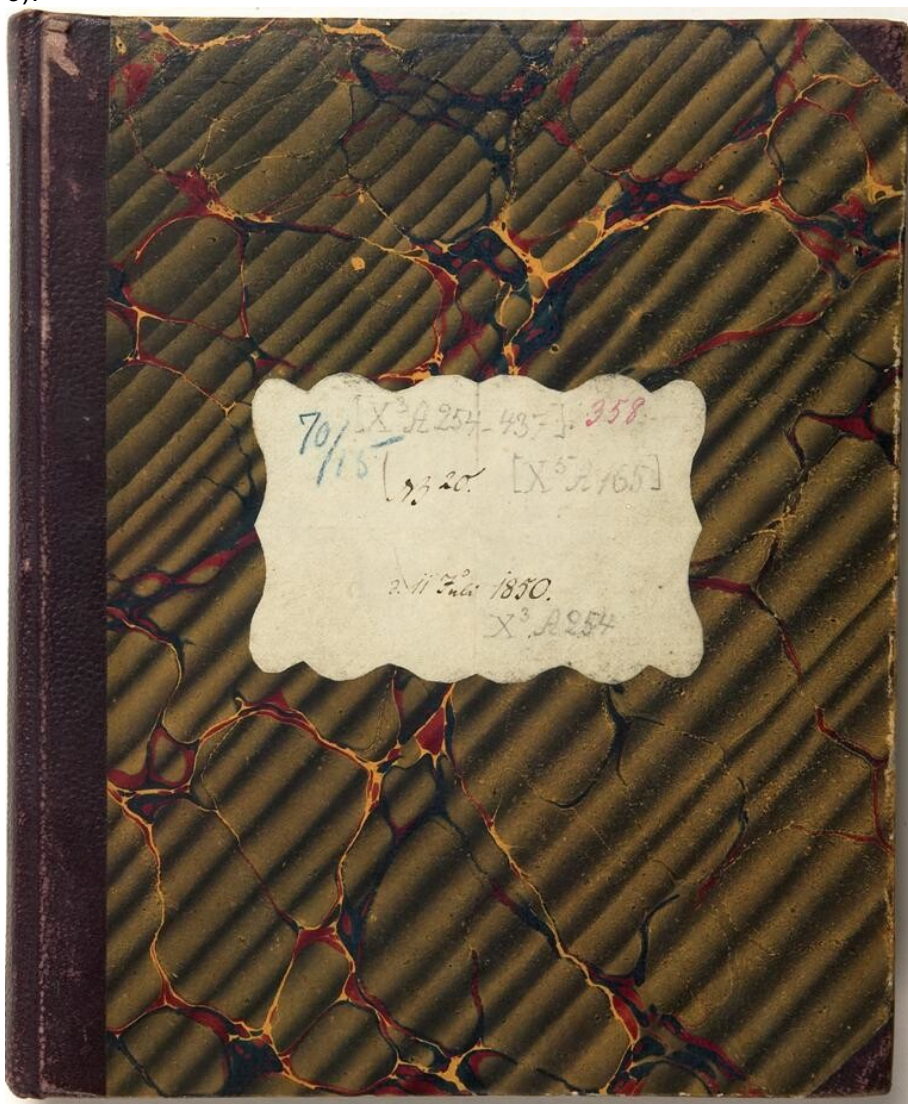
Tekstredøgørelse

1. Manuskriptbeskrivelse
2. Datering og kronologi 505
3. Indhold 506

1. Manuskriptbeskrivelse

Journalen NB20 er en indbundet protokol i kvartformat, af SK mærket »NB²⁰«. Den befinder sig i Kierkegaard Arkivet (KA) på Det Kongelige Bibliotek.

- NB20 1 Halvbind med ryg og hjørner af mørkebrunt skind og overtræk af blankt, gråligt marmoreret papir. Tresidet marmoreret snit. Hæftet med tråd af naturfarvet hørgarn på snore af sejlgarn. Bindets mål er 180 × 215 × 22 mm.* Midt på forpermen er klæbet en firkantet etiket med bølgekant på alle fire sider og med påskriften »NB²⁰.« og datoen »d. 11 Juli 1850.« (se illustration 6).

6. Journalen NB20, etiket på bindets forside
Øverst til højre på etiketten har Henrik Lund skrevet nummeret »358.« med rødt blæk, og øverst til venstre er med blåkridd noteret »70/15«. Desuden har

udgiverne af *Pap.* med blyant tilføjet optegnelsesnumrene »X³ A 254-437«, »X⁵ A 165« og »X³ A 254«. På forpermens inderside i øverste venstre hjørne er med blyant anført protokollens omfang »1½« bog.*

Bogblokken består af 140 blade i 4° fordelt på 9 læg (okterner).^{*} Journalen er fra bl. 4 med blyant pagineret 1-273 på rectosiderne.

Lægfordeling: læg I: 14 blade (okterne, hvor de to første blade er fastklæbet til forpermen; pagineret 1-[22]), læg II-VIII: 16 blade (pagineret 23-[246]), læg IX: 14 blade (okterne, hvor de to sidste blade er fastklæbet til bagpermen; pagineret 247-[274]).^{*}

Papir: glat skrivepapir. Mål: 169 × 206 mm.*

Bladene er foldet på langs, således at yderspalten udgør ca. 1/3 af siden. Inderspalten rummer hovedteksten, yderspalten marginaltekst, der omfatter dels tilføjelser og anmærkninger til hovedspaltens tekst, dels indledende stikord med overskriftkarakter, hvis formål har været at lette orienteringen i journalen. Bl. 1-3 er ikke foldet.

Bl. [1v]-[3v] og s. 273 er ubeskrevet.

Skriften er nygotisk med latinske indslag. Fem optegnelser (NB20:120, 142, 158, 161 og 162) er indført med distinkt latinsk hånd. Desuden benyttes latinsk hånd ved latinske og franske ordformer samt undertiden som skønskrift i forbindelse med navnestof og overskrifter.

Forpermens inderside er beskrevet med en indholdsfortegnelse i næsten hele sidens bredde.

NB20:120 er skrevet på langs ad siden, NB20:158 på skrå (se illustration 15 i SKS 23, 477).^{*} Den sidste optegnelse, NB20:176, er indført i journalen bagfra og på den modsatte led, dvs. optegnelsen vender på hovedet i forhold til de andre optegnelser (se illustration 16 i SKS 23, 488-489). Optegnelsen holder sig inden for én side, og den foregående side er blank (se afsnit 2).

På s. [54]-55 og [96]-97 løber marginaltilføjelserne NB20:38.a og NB20:65.a over begge sider. I slutningen af NB20:55 er der til hvert af de to sidste afsnit tilføjet tekst, der fortsætter ud i marginen (se illustration 14 i SKS 23, 421).

De fleste af journalens overskrifter er fremhævet med understregning. I fire optegnelser er hele overskriften eller enkelte ord dobbelt understreget.*

NB20:5 har en længere understreget overskrift. SKs håndskrift varierer i størrelsen, men en enkelt overskrift er skrevet med markant større skrift end den omgivende tekst: NB20:148 »*Forbilledet*«. Stedvis er også enkelte ord i den løbende tekst understreget, og dobbelt understregning ses i NB20:4, 5 og 79.

På s. 171/[172] ses foroven et ombøjet bladhjørne (»æseløre«).

Optegnelserne i journalen adskilles indbyrdes af dobbeltkors. Hvor en optegnelse indledes på en ny side, sættes der oftest et ekstra dobbeltkors øverst på siden foran optegnelsen. Til intern opdeling af en optegnelse anvendes i NB20:22 og 118 to asterisker, i NB20:162 en skillestreg.

Der er i hele journalen en del mindre korrektioner i form af overskrivninger, sletninger og tilføjelser. Undertiden indvises mindre tilføjelser med kiler eller krøllede parenteser i hovedteksten. Større sletninger ses på s. 7 (4 ord) og s. [138] (3 linjer). Slettede dobbeltkors, hvor en først afsluttet optegnelse videreføres, forekommer i NB20:54, 77, 82, 128, 129, 159 og 163. Sletning med blyant er foretaget af enkelte ord på s. [40], 57 og s. [128], på s. 83 af et komma.

Ud for slutningen af hver optegnelse har *Pap.*-udgiverne med blyant noteret optegnelsens nummer i *Pap.* I øverste højre hjørne af bl. [1r] har Henrik Lund med rødt blæk skrevet nummeret »358.«

(L-fort. + B-fort. 358; KA, A pk. 24; *Pap.* X 3 A 254-437 + X 5 A 165)

1

2. Datering og kronologi

Journalen NB20 er ifølge etiketten på bindets forside taget i brug den 11. juli 1850. Den er afsluttet senest den 11. sept. 1850, hvor journalen NB21 påbegyndes. Journalen indeholder derudover kun en enkelt

datering, nemlig NB20:160 fra den 8. september. Denne optegnelse indledes med ordene: »Den 8te September! Evangeliet: Ingen kan tjene to Herrer (mit kjere Evangelium)! Min Yndlingspsalme: Befal Du Dine Veie som Kofoed-Hansen idag havde valgt!« At H.P. Kofoed-Hansen prædikede til højmassen den 8. september i Vor Frelsers Kirke, bekræftes af prædikantlisten i *Adresseavisen*, nr. 210, den 7. sept. 1850.

Et par andre optegnelser lader sig indirekte datere. I NB20:22 ytrer SK interesse for en »Discussion om Presse-Loven i Frankrig«. En sådan diskussion blev løbende omtalt i *Fædrelandet* i perioden fra den 4. juli til den 25. juli 1850,* og optegnelsen er derfor formentlig skrevet omkring midten af juli.

NB20:42 er skrevet den 21. juli. I optegnelsen nævner SK »en rigtig Bemærkning idag af Visby (i Prædiken over Evangeliet om de falske Profeter)«. C.H. Visby prædikede den 21. juli over Matt 7,15-21 til højmassen i Vor Frelsers Kirke på Christianshavn.*

I NB20:120 skriver SK: »jeg har derfor nu sendt Manuscript i Bogtrykkeriet«. Det drejer sig om manuskriptet til *Indøvelse i Christendom*, som blev indleveret til trykning den 20. august.* Indleveringen af manuskriptet til *Indøvelse i Christendom* nævnes også i NB20:130, der omtaler endnu to markante datoer, nemlig faderens dødsdag (den 9. august) og den dag SK kalder sin forlovelsesdag (den 8. september); begge falder inden for journalens tilblivelsesperiode.*

Journalens sidste optegnelse, NB20:176, der udkaster en idé til en bog med titlen »*Samtaler mellem min Kone og mig*«, er speciel derved, at den er skrevet på hovedet på sidste side (s. [274]) og med en blank side (s. 273) imellem denne optegnelse og resten af optegnelserne. Der er ikke noget, der indikerer, at optegnelsen skulle være skrevet uden for den periode, hvor journalen er i brug, men SK har altså på denne måde isoleret den fra de øvrige optegnelser.*

3. Indhold

»Tænk Dig, at Tyveverdenen havde opdaget en Maade at stjæle paa, som gjorde det til en Umulighed at opdage Gjerningsmanden: hvilken Glæde blandt Tyvene!« (NB20:22). Tankeeksperimentet sammenfatter i kortform den omsiggribende forfalskning, konspiration og uredelighed, som SK noterer i verden – og i sin journal, hvor han opbragt skildrer det kaos, der truer, når vrøvlet, mængden og det almindelige hykleri får etableret sig som øverste instanser.

SK anstiller sit tankeeksperiment midt inde i en række socialpsykologiske og teologiske refleksioner over den depraverende behændighed, hvormed »Dag-Pressen« formår at maskere sit magtbegær og indbilde befolkningen, at en journalistisk virksomhed skulle være i sandhedens interesse og derfor uundværlig. Det forholder sig lige omvendt: »Dag-Pressen« drives dybest set af en »Msk-Frygt«, der ikke alene har fortrængt tidligere tiders »Guds frygt«, men også intensiveret den kollektive intolerance over for »det Fortrinlige«, som derfor i særlig grad påkalder sig den anonyme presses destruktive bevågenhed: »O, af alle Mskslægtens Fordærvere afskyeligste, I Journalister! O, af alle Tyranner modbydeligste I Journalister, I som tyrannisere ved feig Msk-Frygt« (NB20:22; jf. NB20:25, NB20:26).

Dommen over den danske præstestand er ikke meget mildere: »O, gid alle disse Præster sad paa Bloksbjerg, de gjøre ikke Andet end demoralisere Mskene med deres Søndags-Sludder« (NB20:108). Med sit statsunderstøttede »Vrøvl« (NB20:174) ønsker præsten nemlig blot at holde sig selv og sin menighed på bekvem afstand af den sande kristendom, hvis fordring om »Conformitet med Forbilledet« (NB20:23; jf. NB20:136, NB20:172) menneskene unddrager sig, fordi enhver form for »Efterfølgelse« vil medføre »Collision« (NB20:28) med omgivelserne.

Spændingen mellem verdsliggørelsen af kristendommen og den strenge alvor, der kendetegner en ægte discipel, bestemmer perspektivet i adskillige optegnelser og bringes hyppigt til udfoldelse i det fint tilvirkede tableau, det karikerende fragment eller helt absurde småoptrin (NB20:136, NB20:137, NB20:138, NB20:155). Maliciøst kan SK således skildre præstens teatraliske søndagstårer, der mindre skyldes sorgen over den korsfæstede end præstens hykleriske hensyn til sit eget omdømme som »Dyds-Helt« (NB20:171): »Man ophidser sin egen og Menighedens Phantasie om Søndagen – i en stille Time; og om Mandagen er Præsten den Første til at raabe korsfæst over Den, som vover at gjøre derefter (...)« (NB20:172).

Det er hyppigt hensynet til rent materielle behov, »Levebrødet«, der angives som den korrupperende omstændighed, hvorfor SK da også med en sproglig nyskabelse kan udnævne præsten til et »værdigt Medlem af den sidst opkomne geistlige Orden: Levebrødrene« (NB20:74; jf. NB20:142). Men i et større perspektiv agerer den moderne præst blot i overensstemmelse med den ubønhørlige logik, der regulerer

kristenhedens historie og trinvis afvikler den oprindelige patos. Under overskriften »Christendommen er i Forhold til hvo der forkynder den« forklarer SK faserne i denne forfaldshistorie:

Naar Xstus forkynder den, saa kan intet Msk. holde ud at være Xsten: de forraade ham Alle.
Naar en Apostel forkynder den, saa kan vi Msker begynde at være med.
Saa gaaer det ned ad – og naar en Sluddermads forkynder Xstd, saa ere vi Alle i Millionviis Xstne.
(NB20:146; jf. NB20:148).

Flere af journalens optegnelser kan læses som radikale, reformatoriske forsøg på at genindføre urkristendommen som en nutidig, eksistentiel praksis, der skal manifestere sig i den enkeltes »Reduplication« (NB20:24). Den kristne må frigøre sig fra sine sociokulturelle relationer og tidens normsæt, foretage en omvurdering af alle værdier, indre som ydre, indøve et nyt livssyn, at afdø, hvilket atter vil sige at kunne »betragte Alt som man vil see det i Dødens Øieblik« (NB20:80; jf. NB20:91, NB20:92, NB20:101), og dermed også en ultimativ akt, hvorigennem Gud mærkbart forbinder sig til mennesket.

Med sin stærke betoning af »Efterfølgelsen« som den kristnes mest markante kendetegn nødsages SK til at præcisere forbindelsen mellem lovens strengthed og nådens mildhed. I disse refleksioner lægger SK undertiden sig selv på sinde, at frelsen ene og alene beror på den ufortjente nåde, der skænkes det syndige menneske. Men han betoner samtidig, at hverken syndigheden eller nåden må afholde mennesket fra en fortsat kristen stræben (NB20:16, NB20:24, NB20:93, NB20:117, NB20:148, NB20:149).

Vel skal den kristne forblive i verden og kan derfor ikke længere middelalderligt søge tilflugt i et kloster (NB20:14, NB20:19, NB20:41, NB20:140), men det påhviler ham fremdeles at markere sin forskellighed fra verden i verden – alt andet ville være at tage nåden forfængeligt (NB20:17, NB20:24), som var den et *carte blanche* til munter virksomhed og pjanket adspredelse: »Det gaaer jo dog virkelig ikke an fra en Korsfæstet at svinge af ind paa en Dandsebod, at lade ham være korsfæstet for at jeg skal leve paa den Melodie: fryd Dig ved Livet – og endnu engang fryd Dig ved Livet (...)« (NB20:19).

I flere af sine optegnelser om strengthed og mildhed forstår SK sig på linje med Luther, hvis prædikener han som regel læser med tilslutning (NB20:45, NB20:135), men hvis verdsliggørende virkningshistorie han forholder sig kritisk til og kan forsyne med komprimerede, teologihistoriske kommentarer (NB20:14, NB20:65.a, NB20:76, NB20:148). Når det gælder samtidens modtagelse af hans egen *Indøvelse i Christendom*, der udkom den 25. sept. 1850, gør han sig da heller ingen illusioner:

Nu vil der vel atter blive et Vræl om, at jeg kun forkynder Loven, urgerer for stærkt Efterfølgelse o: D: o: D: (uagtet jeg dog i Forordet til den nye Bog Indøvelse i Xstd. har udviist Naaden.) Og det vil hedde: herved kan man ikke blive staaende, man maa gaae videre – til Naaden, hvori der er Ro og Hvile.
Ja I præker en god Støvle. (NB20:150).

En håndfuld optegnelser angår den igangværende eller nyligt afsluttede produktion (fx NB20:12, NB20:144), men rummer også tilbageblik på længst udgivne værkers placering i den samlede skriftmængde (NB20:89) og deres betydning for SKs egen »Udvikling« (NB20:5), »Fremskridt« (NB20:51) og »Opdragelse« (NB20:61). Vanskeligheder afstedkommer især *Om min Forfatter-Virksomhed*, som SK frygter vil forstyrre udgivelsen af *Indøvelse i Christendom*, »saa de gjensidigen svækkede hinanden« og derfor »maa holdes tilbage«, skønt SK bestemt ikke er blind for, at en dobbelt udgivelse ville virke »mere imponerende« (NB20:161; jf. NB20:120).

Spor af læsning i andres værker finder man også i journalen. SK afskriver nogle linjer af den tyske mystiker og prædikant Gerhard Tersteegen (NB20:6), som han senere atter citerer, men nu med udeladelse af et par linjer, hvorved »Skjønheten« i Tersteegens digt ifølge SK skulle tage til (NB20:32). Læst og ledsaget af personlige vurderinger bliver blandt andre den tyske digter G.A. Bürger (NB20:48) samt filosofferne Hamann (NB20:62) og Montaigne (NB20:111, NB20:151). Der afsættes særskilt plads til den østrigske forfatter Abraham a Sancta Claras »uforlignelige Historie« om en gejstligs omvendelse af en »letfærdig Qvinde« i en afsides grotte (NB20:163) og til den tyske præst og salmedigter Chr. Sriver, som fortæller en »ypperlig Historie« om en munk, der, når andre ser på, kan faste »2 a 3 Dage«, men alene ude i ørkenen slet ikke formår at faste (NB20:147).

En tilværelse som »Asket« diskuteres i flere af journalens optegnelser, men SK må for sit vedkommende blankt bekende, at et liv med »Vand og Brød« som eneste føde strider imod hans »Væsen« og »hele Opdragelse« (NB20:72; jf. NB20:82). Askesen ville i hans tilfælde desuden vække en »Angest« for en slags »Overspændthed« i eksistentiel henseende og måske føre ham ind i »det Fortjenstliges Fristelse« (NB20:85), men først og sidst være helt uforenelig med det behov for »Nydelse og Beqvemmelighed« (NB20:83), som han har oparbejdet for at kunne holde sig virksom som forfatter. Også den megen »Mishandling og Pøbelagtighed«, han har været udsat for, udviklede hans »Trang« til at omgive sig med »en vis Fornemhed, som kostede meget« (NB20:85).

At den enkeltes formueforvaltning ikke er et kristeligt neutralt anliggende, betoner SK i en optegnelse med

titlen »Christelig Rangforordning« (NB20:87), hvis forbindelse til hans egne økonomiske dispositioner er umiskendelig. En tilsvarende redelighed lægger SK for dagen, når han fra sine høje, teologiske fordringer retter blikket mod sig selv og tager det eksistentielle niveau, hvortil hans kristelige stræben har ført ham, i nærmere øjesyn. I en af de mange optegnelser med overskriften »Om mig selv« (NB20:43, NB20:52, NB20:53, NB20:72, NB20:83, NB20:85, NB20:118, NB20:127, NB20:128) hedder det således:

Men hvo er da jeg? Er jeg dette Pokkers Msk, der har forstaaet dette fra Begyndelsen af, og saa havt personlige Kræfter til i daglig Existeren at holde det fast? O, nei langt fra. Jeg er hjulpet. Hvorved? Ved et frygteligt Tungvind, en Pæl i Kjødet. (NB20:53).

SK kredser flere steder om Styrelsens dialektiske assistance og kan snart bekende sin rent menneskelige elendighed og religiøse afmagt, snart åbent vedkende sig en stærk tilbøjelighed til at lade egne anlæg og præferencer indvirke på udformningen af sine kristelige fordringer, så Kristus i mindre grad bliver en »Frelser« end »Examinatoren«, der prøver sin discipel, hvilket ved nærmere eftertanke forekommer SK at være udtryk for »Ugudelighed« (NB20:66, jf. NB20:40).

En sådan projektion synes dog at være uundgåelig, idet troens genstand og den troende mere eller mindre ubevidst forbinder sig til hinanden. Med en resolut, religionspsykologisk håndbevægelse må SK derfor konkludere: »Som et Mske er, saa er hans Christus-Billede« (NB20:165). I marginen tilføjer han eksemplificerende, at Kristus i Mynsters fremstilling ville være utænkelig »uden en vis fornem Afstand fra Virkeligheden«, hvorimod Martensen ville fremstille ham som »Docerende« (NB20:165.a).

Af de samtidige er Mynster i øvrigt den hyppigst nævnte i journalen, hvor det især er hans deklamatoriske tomhed, alvorfulde selviscenesættelse og kyndige karrierepleje, der bliver fremhævet (NB20:35, NB20:54, NB20:98, NB20:109, NB20:110, NB20:140, NB20:153, NB20:156, NB20:173). Men SK har også blik for Mynsters dygtighed (NB20:141) og kan eksempelvis i en af Mynsters prædikener fremhæve »en fortræffelig Passus« (NB20:64).

Mere ublandede i deres bitterhed er bemærkningerne om Martensens private og teologiske bevæggrunde til at forkynde, som han gør (NB20:8, NB20:21, NB20:34). Heller ikke den problemfyldte forbindelse til Rasmus Nielsen, som SK har taget med ind i sit »Guds-Forhold«, er blevet bedre, snarere tværtimod. Nielsen er slet og ret en »Egoisme«, der ikke bare har plagieret SK, men i grunden også ville foretrække, at den geniale inspirator var »død« (NB20:36 og 36.b).

Journalens to sidste optegnelser er ikke bare hver især, men også sammen, ganske bemærkelsesværdige. I den ene erklærer SK med rene ord, at »Pietisme«, når den vel at mærke er »ret forstaaet«, er den eneste sande »Consequents af Xstdommen« (NB20:175), mens han i den anden bekender sin »Lyst« til at skrive en bog, der skulle hedde »Samtaler mellem min Kone og mig« og være en humoristisk skildring af, hvordan et nygift par – manden en »overlegen Aand«, kvinden »yndig i Naivetet« – konverserer hinanden i ægteskabets første seks måneder. Skønt SK forsikrer, at disse samtaler skulle blive så anstændige, at »vor Herre selv kunde høre derpaa«, vælger han at lade de ægteskabelige samtaler forblive ved indfaldet, idet den »æsthetiske Productivitets Tid« forlængst er forbi, og en bog af den art derfor kunne virke upassende (NB20:176).